

BESLUT

2020-06-08

Dnr: 19/03560

SAKEN

P1 Dokumentär: Männen bakom våldet, 2019-10-27, kl. 15.03, program med våldsbrukare; fråga om mediets genomslagskraft

BESLUT

Programmet frias. Det strider inte mot bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft.

PROGRAMMET

Programmet föregicks av en varning som löd på följande sätt.

I programmet förekommer skildringar av grova våldshandlingar som vi vill varna för. Vi har valt att ta med dem för att det ger en bild av hur männen bakom våldet resonerar.

Programmet handlade om män som brukat våld som en del av deras respektive kriminella liv. I programmet medverkade två män, A och B, som berättade om några av deras respektive erfarenheter från särskilt våldsamma situationer och erfarenheter av att vara del av den organiserade brottsligheten. Vid ett tillfälle berättade A om hur han och hans pappa åkt hem till en man för att driva in en skuld och om hur de börjat slå mannen. A sade bland annat följande.

Så fanns det cykelhjälm, sådana här motorcykelhjälm. Jag minns att det var på hatthyllan. Så vi kom in i hallen tog tag i en sân och går in i rummet och väcker honom med ett sånt slag över huvudet liksom, över tinningen. Så jag hoppar på honom och börjar mata honom och matar och matar och matar. Vi båda matar. Och det blev en våld som var lite överdriven för min egen smak liksom. Jag har aldrig varit främling till våld men det här var, det här var hemskt alltså. Jag vet, man kan slå sönder folk du vet, nu har han fått smaka nu ligger han där. Men nu räcker det, men nej han skulle, tills han är medvetslös liksom. Då var det okej att lägga av, men inte förrän det.

Något senare i programmet berättade B om hur han kände sig tvungen att använda våld för att markera gentemot andra kriminella. Då sades bland annat följande.

(Reporter) – Hur gjorde du? Lät du dem sitta och titta på? (B) – Ja, i flera timmar ja. För att visa alla att typ "så kan det gå". De fick se på allting, i ett rum. Så de blev traumatiserade också. Men för mig var det var mera "så här kan det gå för er". Men den här ska knäckas nu. (Speakerröst) – Den brutala misshandeln pågår i flera timmar. Offret, en före detta vän, torteras med slag och sparkar. [B] brännmärker hans kropp. (B) – Jag tycker inte synd om honom. Jag känner ingenting. Jag känner bara jävla gris typ. Erkänn bara att du är en jävla gris typ. Han erkände ju vissa grejer liksom. Det visade att jag hade rätt. Men jag skäms ju lite att jag kunde vara så våldsbenägen. Speciellt mot slutet. (Reporter) – Varför? (B) – Jag verkligen tappade kontrollen. Jag råkade vara påverkad den dagen så jag tappade mig. Jag var, jag blev ond blev jag.

Programmet fortsatte med att A och B berättade och reflekterade över sina känslor kring att använda våld och bakgrunden till deras våldsamma beteende. De träffades även i en gemensam intervju tillsammans med reportern. A berättade bland annat om att han dömdes till fängelse och hur han därefter arbetat för att lämna sin våldsamma och kriminella livsstil. B berättade bland annat om att våldet fortfarande var en del av hans liv och att han nyligen hade misshandlat en kollega som hade kränkt honom på jobbet.

ANMÄLAN

Anmälaren anför sammanfattningsvis att programmet hyllade misshandel och antidemokratiska värden samt propagerade för våld under en tid på dagen då barn kunde höra det. Enligt anmälan framfördes bland annat budskapet att våld kan användas för att lösa problem och att det är bättre att ta saker i egna händer än att överlåta situationer till polisen. Programmet hyllade även kriminella, som i detalj instruerade hur de misshandlat personer.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Radio AB (SR) anser att programmet överensstämmer med bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft och anför följande.

P1 Dokumentär: Männen bakom våldet är en dokumentärserie i fem delar. Övriga fyra delar släpptes på SR:s webbplats. Programserien kretsade, precis som titeln anger, kring män som använder sig av våld i olika sammanhang; våld i kriminella gäng, politiskt våld, huliganvåld och våld mot kvinnor.

Över 80 procent av alla som lagförs för grovt våld i Sverige, så som exempelvis mord, dråp och grov misshandel, är män enligt siffror från Brottsförebyggande rådet. SR ville i serien visa det brutala våld som vissa män utsätter andra för och försöka hitta svar på varför de gör det. Syftet var också att beskriva de beröringspunkter som verkar finnas mellan våldet och bilden av manlighet.

Våld är ett samhällsproblem och det ingår i SR:s uppdrag att skildra sådana bland annat genom dokumentära berättelser utan att för den skull förhålliga eller uppmuntra till handlingarna som beskrivs. I programmet blottades de

mekanismer som driver vissa unga män till ett våldsamt beteende. Programmet tydliggjorde också att mekanismerna ofta ser likadana ut, vare sig det handlar om relationsvåld, gängbrottslighet eller politiskt våld.

Genom att i det aktuella formatet skildra tankar och värderingar hos våldsamma män hoppades SR att kunna bidra till en större förståelse, men inte acceptans, för den mentalitet som finns bakom det grova våldet. Programmet åskådliggjorde de strukturer i samhället som möjliggör fortsatt våld. De båda huvudpersonerna fick kritiska, ifrågasättande frågor av reportern om varför de valt att använda våld och vilket ansvar de har för konsekvenserna. En viktig del av dokumentären var också att visa vägarna ut ur våldet. En av huvudpersonerna är idag skådespelare, spoken word-poet och föreläser bland annat på fängelser om sina erfarenheter och vägen ut. Det faktum att han har lyckats lämna sitt våldsamma förflutna bakom sig är en viktig beståndsdel i programmet.

SR anser att det var motiverat att beskriva vissa detaljer gällande våldet även om detaljerna i sig kan uppfattas som obehagliga. SR måste i dokumentära sammanhang kunna delge lyssnarna relevanta uppgifter även om de kan vara skrämmande för vissa. I detta fall varnades också publiken för innehållet.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SR ska ta hänsyn till radions särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen (17 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen tillämpas bland annat vid bedömningen av program som innehåller våld. Den innebär enligt granskningsnämndens praxis ett krav på återhållsamhet i fråga om våldsskildringar och våldsinslag som sänds på tider då barn kan antas ta del av programmen. Nämnden tillämpar en strängare bedömning för program eller inslag som sänts före kl. 21.00 än för senare sändningar. Nämnden tar även hänsyn till programsammanhanget och om någon varning föregick sändningen.

Bestämmelsen innebär enligt granskningsnämndens praxis bland annat att programföretaget måste visa varsamhet när det gäller program eller inslag som kan uppfattas uppmåna till brott eller som innebär ett förhållande av brott och brottslingar.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att det tydligt framgick att utgångspunkten för programmet var att skildra två mäns personliga berättelser om att använda våld. Programmet sändes vid en tidpunkt då barn kan tänkas ta del av det och nämnden har förståelse för att det kunde uppfattas som obehagligt av vissa lyssnare. Våldsskildringarna som förekom i programmet hade dock inte enligt nämnden getts sådan utformning att det strider mot bestämmelsen om radions

särskilda genomslagskraft. Nämnden anser inte heller att det förekom några direkta uppmaningar till brott eller förhärlikande av brott eller brottslingar. Programledaren ifrågasatte och problematiserade dessutom de två männens användning av våld genomgående i programmet. Programmet strider därför inte heller mot bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft i denna del.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson (skiljaktig), Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg (skiljaktig), Gunnar Springfeldt, Kristina Åberg, Erik Fichtelius och Sofia Olsson Olsén efter föredragning av David Claesson.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

David Claesson

SKILJAKTIG MENING

Ledamöterna Dag Mattsson och Bo-Erik Gyberg är skiljaktiga. De anser att programmet strider mot bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft och att bedömningen borde ha följande lydelse.

Granskningsnämnden konstaterar att programledaren varnade för att det i programmet förekommer grova våldsskildringar. Att programledaren varnat för våldsinslag och genomgående problematiserade de två männens användning av våld innebär dock inte att SR visat tillräcklig återhållsamhet i fråga om våldsskildringar och våldsinslag, som sänds på tider då barn kan antas ta del av programmen. I och med att programmet sändes kl. 15.03 har SR inte tagit tillräcklig hänsyn till bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft. Programmet strider därför mot bestämmelsen.

Originalhandlingar med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.